

NYITRA-IVÁNKA TERÜLETÉN
1860. és 1861. évben kiszántott
BYZANTI ZOMÁNCZOK, A XI. SZÁZADBÓL.

Közli

ÉRDY JÁNOS,

M. Akad. r. tag.

Konstantinápolyról kell szólanunk és röviden elmondanunk: mi történt ott a császári palotában a XI. század első felében, mint amaz erkölcsi elhanyaglás korában, melyben az elhatalmazott feslettség, és minden saját nevén meg nem nevezhető bűn, jó eleve hirdetésként a keleti birodalom végpusztulását.

A császári palota ragyogó belsejében, a kéjmámorban nyavalygó császárok, másoktól segítve mozogtak akaratlanul, kiktől a hazaárulás, nyílt pártütés és minden bűn jutalmat követelt, és ha elvértve oly férfi lön császárrá, ki kész és képes volt az alászállott császári tekintélyt emelni s a birodalom kinszenvedéseit enyhíteni, annak élete azért forgott veszélyben; mivel jobb volt a többenél; mert ennek kormányja alatt az igazgatás élén álló udvaroncok titkos bűn, a tartományok főnökei nyilvános zsarolás után meg nem gazdagodhattak.

A császári palotában 1028. évi nov. 9. szokatlan mozgalom támadt, mint mikor rosszul áll a világ. E palota belsejében a kéjvadászó s hatalomra vágyó nők lépdelenek a szőnyeges padolaton egyik teremből a másikba; a főpapok titkos ajtón gyülekezének, a nyájasan hajlongó udvaroncok, terveket koholva, hol jövének, hol távoznak.

Mindezek azért történtek; mert a 70 éves császár XI. Konstantin beteg volt, és udvari tanácsot tartottak arról: kire szálljon kimúltával a császári korona?

II. Basilius és öccse XI. Konstantin, II. Román fiai kezdetben együtt ültek a császári trónon; II. Basilius halálával, mivel nem volt örököse, XI. Konstantin 1025—1028. egyedül lön császárrá, kinek nem volt férfi utóda. Három leánya közül Eudocia apáczák közé iratá magát; és így Zoe és Theodora számítottak a főhatalomra. III. Román, ki Argyrus melléknevet viselt, mint a beteg császárnak rokona, köztiszteletben állott.

Románt a beteg császár magához hivatá azt adván neki értésül: üzze el nejét, adja egyik leányának kezét, kivel foglalja el a császári trónt. Román ez ajánlatot el nem fogadá; mert szeretett Itonájától elválni nem akart. Mire a császár kijelenté: Rád bízom, válaszs leányom és vakítás között. Román hallgatott. Most látta, hogy veszély örvényébe jutott; most tünt fel előtte, mi volt az udvari tanács határozata, melynek végrehajtása a beteg császárra bízoték.

Román később volt vakságot tünni, mint nejétől megválni. E gondolatban távozni akarván, az udvaroncok körébe jutott, kik majd arról értesíték, hogy neje apáczazárdába vonúlt, majd sürgetve az elrendelt egybekelést, így vigasztalák: ne aggódjál, eddig rokona, barátja voltál a császárnak, most légy veje, jöszte, Zoe jegyesed vár. Román nem tudván mi történik vele, alig jöhetett eszméletre; karján vezetve vitték félaléltan egyik teremből a másikba, a hol megállapodának, ott két ajtószárny nyílt meg előttök, mire nagy csend lön; Zoe és Román előtt a patriarcha állott egyházi díszöltözetben, és rájuk adá áldását. Harmadnap múlva meghalt a császár XI. Konstantin 1028. és az udvari nászvizalmat mély gyász váltotta föl.

III. Román 1028—1034. császárnak fő gondja nem a közigazgatás, hanem az volt, hogy üres kincstárát jobb karba állítsa, melynek gyorsabb megtöltésére elviselhetlen adóval terhelé s ezzel maga ellen zúdítá az úgy is kizsarolt birodalmat; innen majd titkos összeesküvés, majd nyílt pártütés

fenyegeté, melynek lángjait Theodóra szítá föl; mire Zoë pártoskodó hűgát Theodorát apáczaárdába utasítá.

A kéjvadászó s gyönyörökben telhetetlen Zoë, paphlagóniai Mihály, alacsony származatú; de kedves arcvonású fiatal udvaronc karjaiba vetette magát, és méreggel tört férjének élete ellen. Románnak, a neki nyújtott nem elég erős méreg kinos fájdalmat okozott, melynek enyhítésére fürdőt használt a palotában, hol vízbe fulasztották.

Alig hültek meg Román tetemei, Zoë legott magához hivatá Elek patriarchát, ki megdőbbsent a tudtára esett császár halálán; Zoë azon kívánsága pedig bámulatra ragadta, hogy adja őt azonnal össze paphlagóniai Mihály udvaroncczal. Elek patriarcha jobbnak vélte az egybekelést elhalasztani; mert nászünnepet és temetést azonegy időre, nyilvános botrány nélkül, nem rendelhet. Zoë nem hagyott föl szándokával, nagy arany halmazra mutatván, így szóla hozzá: jutalmad itt áll készen. Mire a patriarcha elpártolt az erénytől, megváltoztatá határozatát és rájok adá áldását.

IV. Mihály, ki hazájától paphlagóniai melléknevet viselt, 1034—1041. császár, az egybekelési szertartás után, legott kihirdeté Román kimúltát és azt, hogy az özvegy császárné Zoë a birodalom javára neki nyújtá kezét, mihez kétségtelen joga volt.

A paphlagóniai testvérek ezek voltak: János, Mihály, Niketas, Konstantin és György. János, Konstantin és György heréltek és kóbor kuruzsolók (charlatán) voltak; Niketas és a császárrá lett Mihály mint pénzváltók, álpénzt gyártottak.

János régóta szolgált Román házánál, ki megszokott inasát a császári palotában is megtartá szolgálatában, hol behízelté magát a szerelmi kalandokba merült Zoë bizalmába, többi testvéreinek is szerzett az udvarnál hivatalt és fényes alkalmazást. E ravasz János titoktudással a császárnét hatalmába kerítvén, addig üzte cselszövényeit, míg Románnak, régi urának kivégeztével öcscsének Mihálynak meg nem szerezte a császárságot.

A császári árnyékhoz hasonló Mihály nehéz kórba esett, vagy az akkori hit szerint ördögössé lett; azon gyötrelmes érzet is kinozta, hogy Román ellen vétkezett: monastorokat

és kórházakat építtetett, imádságnak, bűnbánatnak és vezeklésnek szentelé életét, hogy bűnbocsánatot, lelki s testi nyugalmat nyerjen; de azért nem mondott le a császárságról, hanem azt rokoninak akarván biztosítani, nővérének Máriának és István patriciusnak fiát Calaphates Mihályt caesarnak nevezte ki, ezt a magtalan Zoe fiává fogadta, hogy ő legyen a császárságban örököse.

IV. Mihály a birodalom kormányzását bátyjára a herélt Jánosra bízta, ki azokat, kik Román alatt hivatalt viseltek, mind eltávolította. Öcscsét Niketást syriai kormányzóvá nevezte ki, a császári palotát új heréltekkel és hölgyekkel népesítette meg; a ki szót mert emelni akár ellene, akár öcscsé Mihály ellen, azt vagy száműzte, vagy bezáratta. Az utóbb császárrá lett Monomachus melléknevű Konstantint, erős várbán őrizteté. A császárnét vigyázó szemmel tartván, rajta zsarnokul hatalmaskodott úgy, hogy a büszke Zoe elhatározta tömlöcztartóját, mert így nevezé, méreggel öletni el; de a császárné terve elárútatván, János még nagyobb szigorral bánt vele.

E közben a császár Mihály elerőtlenedett, az általa épített monostorba vonúlt, hol betegsége s kinjai napról napra növekedtek, melyek 1041. évben véget vetettek sanyarú életének.

IV. Mihály kimúltával Calaphates melléknevű V. Mihály, Zoe fogadott fia és caesar, foglalta el a császárságot, ki a herélt Jánost, anyjának bátyját, kitől a császárné is szabadulni akart, legott száműzte, és hogy függetlenül gyakorolhassa zsarnoki hatalmát, Zoet, hivei tanácsára, leginkább Konstantin anyja bátyjának rábeszélésére, a császári palotából apácزازárdába üzte.

E hálátlanság hírére Konstantinápoly fölzendült, a lázongó nép Zoet és Theodórat kívánta egyhangúlag és hozta legott az apácزازárdából vissza, hogy foglalják el az őket örökségileg illető császári trónt. A felbőszült népcsapatok a császári palotára rohantak, hol ellenállásra találtak; mert a palotát fegyveres őrcsapatok védték, ezeket heves harc és öldöklés után szétszórták, a palotát elfoglalták, hogy Mihályt megfoszthassák a császárságtól, melyről önként lemondani

nem akart. Mihály és Konstantin rettegve látták, hogy a nép-nél engesztelhetlen gyűlötségbe estek, még jókor hagyták oda a palotát és monostorban kerestek menedéket. Keresztelő szent János templomában, szerzetes köntösben imádkoztak, mikor őket a bosszúra feltüzelt népcsoportok megrohanták, a templomból böszülten kihurczolák, és előbb Konstantint, utána Mihályt megvakíták, 1042.

Zoe és Theodóra a nép bizalmából és akaratjából foglalták vissza a császári trónt, mint örökségöket. A 60 éves Zoe, azt adván színül a tanácsban elő, hogy gyöngye karjai nem bírják a birodalmat ellenségeitől védelmezni, s így férjhez kell mennie, ezt kívánja a közhangulat. A fiatal és szép Katepano Konstantin volt az élemedett Zoe választottja, ki iránt régóta simulékony hajlammal viseltetett. Nem sokára hírül adják Konstantin nejének, hogy szeretett férjétől el akarják választani, féltés zúdult föl keblében és férjét, hogy másé ne legyen, méreggel ölte el. Zoe e váratlan baj után, száműzött fényes származatú Monomachus melléknevű Konstantint hívatta udvarába, kinek kezét és trónját ajánlá föl 1042. évi június 11-kén, ki más nap meg is koronáztaték.

E Monomachus melléknevű XII. Konstantin 1042—1054. császár, Zoe és Theodóra iránt nagy tiszteletet mutatott ugyan; de Zoet nem kedvelte, kivel azért kelt egybe, hogy a császárságot megszerezze. Az államügyek vezetését másokra bizta; mert Sclerena nevű ritka szépségű kedvesével szerelmi kalandokba merült, kinek Konstantinápolyban fejedelmi palotát építtetett, melyben fajtalan vígságban tölté minden idejét, és Sclerenáját, szíve mindenét, kincsekkel halmozá el.

XII. Konstantin császár, részint a közjövedelmek fecserlései, részint botrányos kicsapongásai miatt, a kizsartolt nép gyűlöletét vonta magára; de ő a nép hangulatára nem sokat hallgatva, ünnepélyes diadalmenetet rendelt, melyre tömérdek sokaság gyűlt össze, hol ezeket hirdeté ki: tartsák tiszteletben Sclerenát és nevezzék őt Augusta czímen. E hirdetést általános kiáltozás szakítá félbe: „Nem kell Sclerena!” és az egész néptömeg fölzendült. Zoe és Theodóra engesztelő szót emeltek a felbőszült néphez, mire minden elcsendesült.

Rövid idő múlva megszünt élni Zoe 1050. évben, 70 éves korában.

XII. Konstantint lábköszvény kezdé kínozni, fájdalmai között kolostorba vágyakodék, hol elgyengülve, ámbár Theodóra iránt nagy tiszteletet színlett: mégis hadvezérét Nicephorost nevezé ki utódául; de Theodóra Konstantin halálát közelgetni tudván, már annak 1054. történt kimúlta előtt foglalta el a császári trónt.

Theodóra 1054 --1056. császárné, XII. Konstantin hült tetemeinek eltakarítása után, legott börtönbe záratá azokat, kiknek tanácsából Nicephorus emelteték császárrá. Nicephorus, hogy mint trón követelő zavart ne támaszthasson, kolostorba csukatá. Theodóra nem sokára, az agg kor lankadsága miatt betegségbe esék, és az udvari heréltek tanácsát követve, az élemedett harczos, Stratoticus melléknevű VI. Mihályt választá utódául és elhagyá a világot 1056. évben.

Az eddig szóban volt császárok, és császárnék összeállitva ezek :

	Eudocia.
	Zoe.
	Férjei :
	a) III. Román.
XI. Konstantin.	1028—1034.
	b) IV. Mihály.
1025—1028.	1034—1041.
	c) XII. Konstantin. (Monomachus.)
	1042—1054.
	Theodóra.
	1054—1056.

Ezek aranyérmeit Sauley vizsgálja, ki XI. Konstantin, III. Román, XII. Konstantin és Theodóra aranyait ismerteti meg és rajzban állitja elő, melyeket az akkori byzanti jelmez (costume) végett is méltó megtekinteni. ¹⁾

Most szólhatunk azon Nyitra-Ivánka területén 1860. és 1861. szántás közben talált aranylapokról, melyek Marko-

¹⁾ Essai de Classification des suites monétaires Byzantines Par F. de Sauley. Metz, 1836. 8. p. 257—278. Planches. 4. Planche XXIII. XXIV.

vich Tivadar közbenjártával, vétel útján jutottak a m. n. Muzeumba, Huszár János nyitra-ivánkai közbirtokostól, és melyek az ide csatolt hiv rajzban láthatók. Az

I. aranylapnak fölirata ez : $\Sigma\Omega\Theta\text{IOIEV CAIBAIC.}$
 $\Gamma\text{ATH AVT}\delta\text{CTA.}$

Zoe talap fölött áll fénykörös és koronás fejjel, jobbját melléhez hajtvá, baljában kormánypálczát tart, byzanti kötőse aranydíszszel mozaiképpen kirakott zománcz, oldalain lombozat között hat sólyom látható. Találatott 1861.

II. aranylapnak görög fölirata így olvasandó: „*Constantinos autocrator Romeon (Ρωμαίων) Monomachos.*“ XII. Konstantin talap fölött áll koronás és fénykörös fejjel, jobbában császári zászlót (Labarum) tart, hosszú byzanti kötőse aranydíszszel mozaiképpen kirakott zománcz, oldalain lombozat között hat sólyom látható. Találatott 1860.

III. aranylap görög fölirata ez: „*Theodora Neosebaste Augusta.*“ Theodóra császárné talapon áll koronás és fénykörös fejjel, jobbában kormánypálczát tart, hosszú byzanti ruhája oly ékesítésű, mint az előbbiek, oldalain hasonló lombozat között hat sólyom tűnik elő. Találatott 1860.

IV. aranylapnak fölirata imez: „*ἡ Ἀλήθεια;* (he Aletheia), a mi annyi, mint Igazság, valóság (Veritas). Ez áll fiatal nő alakban, fénykörös fejjel két pálmafa között. Találatott 1860.

V. Iratlan aranylapon, tánczosnő (mások angyalnak mondják), ábrázolatik, fénykörös és homlokszorítóval, ékes feje fölött két kezével szalagot vonva; felső öltözéke zöld, az alsó kék, jobbról négy sólyom látható. Ez szinte az előbbiekhez hasonló zománcz. Találatott 1860.

VI. Hasonló tánczosnő; de felső öltözéke fehér, alsó kék, körötte lombozat között négy sólyom. Találatott 1861.¹⁾

A művészileg kiállított ezen aranylapoknak öszhangzó díszítése s azonegy modorú kivitele, ugyanazon művészi öt-

¹⁾ A fénykör; nimbus értelmeit és használatát Pitiscus adja elő. *Lexicon antiquitatum Romanar. Leovardiae, 1713. fol. Tom. II. 267. 268. Cf. Rich, Dictionaire des antiquités Romaines et Grecques. Paris, 1859. S. 427. 428.*

vös kézre mutatnak, és kivált a három utolsó lapnak ábrázolatai XII. Konstantin vagy nászörömeire, vagy azon vigalmaira emlékeztetnek, melyeket az, Sclerenája palotájában töltött.

Az agyagműre, üvegre, vagy fémmre forrasztott, fémsavítással színezett áttetsző üvegfoliadék, zománcz (Encaustum, Email) néven hivatik.

A régi görög és római zománcz művészet (*Ἐγκαυστική*, Encaustica) feledékenységbe ment, nem is erről, hanem egyedül a fémmre forrasztott byzanti, keleti (arab) és nyugati zománczról akarunk röviden szólni, mely háromféle:

1. Borított zománcz (Encaustum incrustatum), mikor a fémlapon kijelölt rajzvázolatnak emeltebb hézagai mozaikképpen húzatnak be. A régi időkben, vagy a VI. század első felében és középkorban, úgy látszik, ez volt a zománcz előállításának egyetlen módja, egész a XIII. század bezártáig.

2. Domború zománcz (Relief Email), hol a fémlapra vázolt emelkedő ábrázolatok és ékesítések áttetsző zománczczal vannak kiszínezve. Ezt az olasz kisebbszerű művészek találták föl a XIII. század végével.

3. Zománcz festvény, mikor a fémlapra tervezett ábrázolatok és ékesítések zománcz színezése, más festési mód szerint ecsettel történik. Ez a franciaországi Limoges városban keletkezett a XV. század második felében.

Az első nemű vagy borított zománcz kivitele vagy előállítási módja kétféle:

a) Az előállítandó képek rajzait fémvonalak képezik, melyek a fémlapra erősítetnek meg és a hézagok zománczczal töltetnek be. Ez a befoglalt (cloisonné) zománcz, melyhez aranylapjaink tartoznak, ezeken a rajz vázlatának árnyékait, és mintegy mozaikképen elhintve csipkézett apró ékesítéseit aranyszálak képezik; mert a XI. század végével és XII. század elején csak ritkán fordul elő rézlapra forrasztott zománcz. A befoglalt zománcz, a zománcz nemek között legritkább és legnagyobb becsü.

b) A fémlapon zománczczal betöltendő völgyeletek vésetnek; de a rajzok vázlatai emeltebben hagyatnak. Ezt emelt terü (champlevé) zománczoknak nevezik, melyhez tartoznak azon bécsi sz. István első vértanú templomának rézlapjai,

melyeket Dr. Heider Gusztáv ismertetett meg ¹⁾. Az emelt-terű zománcz épen nem ritka, sőt gyakori s közönséges a zománcz nemek között.

A befoglalt és emelt terű, a kivitelben egymástól különböző zománcz műveket, nem kell a niello művekkel összezevarnunk, melyekről máskor szólottunk. ²⁾ A niello művek fémlapjai nincsenek zománczczal beborítva, mint az akár befoglalt, akár emelt terű zománcz fémlapjai. Ezeket maga az idő különbözteti meg a niello művektől; mert a zománcz bura idővel fölpattog és hámlik, mint a boglárfa (platán) kérge; ez a niello műveknél, hol zománcz bura hiányzik, meg nem történhetik.

A befoglalt zománcz régi keleti művekhez tartozik, vagy annak utánzása: az emelt terű zománczok nyugati művek. Konstantinápolyban már a VI. században készítettek zománcz műveket; ha igaz, hogy azon ékszerek között, melyeket I. Justinus (518—527.) császár Hormisdas (514—523) pápának küldött ajándokul, zománczos egyházi lámpa is említetik Justinus utóda I. Justinian († 565.) kora volt a byzanti zománcz művészet fejlődésének és haladásának időszaka. Justinian és neje Theodóra, a Zsófia egyház oltárait zománczos aranyművekkel ékesítették föl.

A tudományt és művészetet pártoló Porphyrogenitus mellék nevű X. Konstantin, VI. bölcs Leo fia (945—959.) császársága alatt, a zománczot nem csak ékesítésekre használták a byzanti művész ötvösök, hanem azt már arczképek előállítására is alkalmazták, és apróbb zománcz készítményekkel a nyugati tartományokban kereskedést űztek, melyekkel a nyugati ötvösök saját műveiket ékesítették.

Olaszországban a zománcz művészet a X. században kezdett fejlődni. A monte-casinoi sz. Benedek szerzetének monostora egykor nagy hirben állott, melynek apátja a X. században az egyház oltárát zománczos aranyművekkel akarván földiszíteni, kénytelen volt néhány szerzetest Konstanti-

¹⁾ Mittheilungen der k. k. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. Wien, 1858. III. Jahrgang. November. December.

²⁾ Magyar academiái Értesítő. 1850. III. sz. 168. l.

nápolyba küldeni, hogy a kívánt zománcz műveket ott vásárolják meg. Ugyanez a casinói apát byzanti mestereket hivatott monostorába, hol a szép művészet majd minden ágának tanodát alapított, itt volt a latin zománcz művészetnek is első iskolája vagy műhelye (officina monasterii), melyből a művészet Olaszországban annyira elterjedett, hogy a XII. században a keleti zománcz kereskedést majd egészen megszünteté; mert a toskánai zománcz művészek már akkor nagy hirben állottak, kik a byzanti befoglalt zománcz előképeihez ragaszkodtak egész a XIII. századig; ennek végével az olasz művészek, eltérve a byzanti modortól, saját domború zománczot kezdtek előállítani, mint föntebb mondatott.

A XIV. század első felében a zománcz ékesítések azon kivitelét és előállítási módját fogadták el, mely Franciaországban már a XIII. század óta volt gyakorlatban; ez abból állott, hogy a lapra forrasztott kék zománcz térre ezüst vésőzetű (ciselirung) ékesítéseket alkalmaztak; ámbár a zománcz művészek nagyobb része megmaradt a XIII. századi gyakorlat mellett, és a domború véseményeket áttetsző zománczba foglalta; mert ez előállítás érte el a zománcz művészet legmagasb fokát.

Csakhogy a zománcz művészet kezdetét, fejlődését és haladását léptenként, és mintegy nyomról nyomra követni nem tartozik czélunkhoz; ezt, mint nálunk még most nehéz munkát másnak engedjük át azon megjegyzéssel, hogy a zománcz és más régiségtani művek leírása rajzok nélkül úgy, mint magok a költséges rajzok leírás nélkül nehezen érthető félmunka.

Azt már föntebb olvastuk, hogy a X. században a casinói monostorban volt a latin zománcz művészetnek első iskolája, a mi azért figyelmünkre méltó; mivel leghihetőbb, hogy azon zárt koronát, melylyel sz. István koronáztaték meg ezereedik évben első magyar királyul, a monte-casinói zománcz iskolában készítették. Annyi bizonyos, hogy e korona a X. század második felének műve, melynek latin föliratai mutatják, hogy azt nem byzanti mester, hanem latin művész alkotá; latin zománcz művészetnek pedig azon korban, egyedül a casinói monostorban volt iskolája. Ide járul az is, hogy e korona készítőjének kezdő művésznak kellett lennie; mert az azon

korú byzanti zománczot nem birta egész tisztaságában előállítani. Az is kétségtelen, hogy sz. István összeköttetésben állott a casinói monostorral; mert a pannonhegyi szerzetnek, 1001. évben kelt adománylevelében, oly szabadságot adott, milyennel birt a casinóhegyi monostor, melynek sz. István utóbb aranykeresztet ajándékozott oly kéréssel: küldene hozzá néhány szerzetest, az általa újdön alapított monostor szervezésére. ¹⁾

A magyar koronának alsó görög része byzanti mű a XI. század második feléből, ezt, mint tudjuk, Dukasz Mihály (1071—1078) byzanti császár küldé I. Gyéza (1074—1077.) magyar királynak háladatoságból, hogy hadi foglyait váltságdíj nélkül szabadon bocsátá. E görög nyílt koronának fölirata megnevezi mind az ajándékozó byzanti császárt, mind az azt elfogadó magyar királyt. Innen van, hogy e byzanti nyílt koronát részletesen szokták leírni ²⁾; de a latin korona eredetét még senki sem derítette föl.

Arról nem igen szólnak az írók, hogy a latin és görög két főrészből álló magyar királyi koronának két példánya létezik. Erzsébet Albert (1437—1439) király özvegye, mint tudjuk, fiát a kisded Lászlót 1440. évben III. Fridrik (1439—1493) császár gyámságára bizta, kinél a magyar királyi koronát is letette. És így Fridriknél nem a magyar királyi korona, hanem Erzsébet házi koronája volt elzálogítva.

Hunyadi Mátyás (1458—1490) király és III. Fridrik császár 1463. évben béke szerződésre léptek, melyben ki volt kötve, hogy Fridrik császár az Erzsébet királyné által nála letett magyar királyi koronát és Sopron várost köteles visszaadni. A békekötés végrehajtására kinevezett követek megindultak Bécs-Ujhelyre (Neostadium), hova 3000. lovast vittek magokkal, hogy a koronát ünnepileg és bizton haza hozzassák; de Fridrik csak a váradi püspököt Vitéz Jánost, utóbb esztergami érseket bocsátá a várba 200. lovassal, a többiek kénytelenek voltak Sopronba menni s ott várni be a korona átadását. Vitéz a magyar királyi korona átvételéhez akart

¹⁾ Pertz, Script. VII. Chron. Mont. Casinensis. pag. 674.

²⁾ Mittheilungen der k. k. Central-Commission. August. 1857. II. Jahrgang. Nro. 8. 201—211.

fogni, mely majd 24. évig volt Fridrik birtokában ; de Fridrik más a valóságoshoz hasonló koronát készíttetett miként állítá azért, hogy ha az egyiket el találnák lopni, maradjon meg a másik. Vitéz a valóságos koronát nem ismerte s az egymáshoz hasonló két korona között választani nem mert, hanem, hogy Fridrik meg ne csalja, az öreg Palóczy Lászlót hivatá el Sopronból, az átveendő korona megvizsgálására, ki mivel gyakran volt alkalma a koronát látni bátyjánál György esztergami érseknél, azt a hátulsó részén befoglalt zafir, alig észrevehető repedéséről ismerte föl. Tehát nincs okunk kétségbe vonni, hogy a magyar királyi korona két példányban létezik.

A magyar királyi koronától különbözött a magyar királynékoronája. Már sz. István nejének Gizelának volt drága kövekkel ékes arany koronája, melyet II. Endre király akkor vett el a veszprémi templomból, hol őrizteték, mikor kereszt-hadjáratra készült.

Koronát vagy koronkát a magyar nemes hölgyek is viseltek. Erzsébet Robert Károly (1309—1342) király özvegye, I. Lajos anyja, 1343. évben érkezett Rómába, honnan harmadnap múlva Nápolyba indult el fiához Endre királyhoz. Nápolyba menetelét egy névtelen szemtanú így beszéli el: A királyné (Erzsébet) négy lovas hintón jött Nápolyba, ötven arany sarkantyús lovas kíséretében, a hintón nyolcz grófnő ült vele szemközt, utána más hintóban nemes nők ültek, magyar fátyollal és szín arany koronákkal (coronette) ékesítve. A királyné jobbján négy úja félig le volt vágva. ¹⁾

Pótlék.

1861. jun. 20. Markovics hozott Nyitra-Ivánkán talált 2. aranylapot:

1. Álló nő ábrázolatik mellén keresztbe tett kezekkel, oldalain két zöld fa, következő fölirattal: *HTAPI—NOCH.*

2. Gömbölyű, fölirata ez:

Ⓐ *ANAPEAC.*

Mutató, közép és kis ujj emelésével, görög áldás.

¹⁾ Muratorii, Antiquitates Italicae medii aevi. Mediolani, 1740. fol. Tom. III. col. 316—318.